

KNJIŽEVNOST IN UMETNOST.

Tolovaj Mataj — Martin Krpan. Dve novi mladinski knjigi s podobami smo dobili za četrti vojni božič. To je za tak majhen narod v teh časih mnogo in če bi še kdo dvomil o tem, da smo si zaslužili samostojnost, mu bodijo taki pojavi naše prosvete vsaj indicije. Če še kdo dvomi nad tem, da moremo rabiti le samostojnost v družbi drugih Jugoslovancev, prepričaj ga malost naše osamele gmotne sile, ki gleda iz skromne opreme teh dveh knjižic.

Fran Milčinski je pod zbornim naslovom „Tolovaj Mataj“ v založbi Tiskovne zadruge v Ljubljani, tisk Narodne tiskarne, izdal novo zbirko narodnih pravljic. V koliko je porabil narodno blago, v koliko je to blago literarno obdelal in popolnil, koliko pa je teh povestic spisal morda čisto sam, bi bilo pač težko reči. Jezik Milčinskega je ritmični jezik vežbanih ljudskih pripovedovalcev, bardov in guslarjev, skoro melodramatičen, stavki jedrnat in kratki, sledba besedi in raba izrazov prava naslada. Milčinski se gotovo sam veseli, da zna z jezikom tako spretno sukati. Vendar — ta jezik ni za pojmovanje čitajočega otroka. Milčinski se je skoro preveč potrudil; pri daljšem čitanju začutiš neko maniriranost in ti vedno nakratko osekani stavki so semintja to, kar Prus imenuje „schnoddrig“; to je izraz za tisto zajedavo okrajšano govorico, ki je Berlinčanu v nemščini tako zelo pri sreju, Bavarcu pa je stud. Malo manj bi bilo malo več.

Prehajajoč k vsebini, moram reči, da pomenja napredek napram prvi pravljici zbirki Milčinskega. To menim tako, da vsebuje nova knjiga več otroškemu čutu primernega. V prvi knjigi je bilo preveč

žalostnega, preveč o smrti. To je sicer vzeto iz duše našega toliko stoletij nevaževanega in potrtega naroda, je pravo narodno blago, a za deco ni. Iz otroških ust sem moral slišati kritiko: Pravlјice iz nemških knjig so vendar lepše, ker ni sama smrt in nazadnje je vedno veselje. Otrok ne mara tragike, želi si le romantike. Čeprav se razjoče sredi pravljice nad bridko preganjano kraljično in nad princem, ki mora biti krastača, h koncu koncev mora priti do sijajne svatbe z večmesečnimi gostni po vsem kraljestvu. Coprnice morajo pa sežgati. Otrok se instinktivno brani žalosti, čut pravičnosti mu pa kliče po krutem kaznovanju preganjalcev. Nekaj mu ostane nerazrešenega, če ni dobil vsak tega, kar mu gre. V otroški predstavi opere „Janko in Metka“ sem opazil, da je kar zavriskalo po gledališču, ko so coprnico porinili v plapolajočo peč. Pa deci to na duši nič ne škoduje. Saj v takih figurah ne vidi človeka, ki naj preстане strašno smrt, temveč le pošast. Trpinčena pošast pa vzbuja le škodoželjen smeh, kakor ukanjen hudič, če ga kovač nabija na naklu in mu za spomin še s kleščami rep odščipne.

V marsikateri pravljici Milčinskega boš v slovenskem oblačilu našel stare znance iz Grimmovih nemških pravljic. To seveda ni plagijat; pravljice so mednarodno blago, o katerem se ne ve, kje je bilo najprvo. Iz Asbjørnsenove zbirke norveških pravljic poznam Milčinskega „Poldruga Martina“ pod imenom „Bedstega Matijca“; Matijec dela še hujših neumnosti in še več, nego Martin, nasploh pa ravno iste.

Milčinski je svoji knjigi dal podnaslov „slovenske pravljice“. Ni torej nanje

zapisal „za mladino“. Da pa bo vsak človek zbirko pravljic s podobami brez pomisleka smatral za namenjeno mladini, o tem pač ne more biti prepira. Zato se pa resno upiram temu, da so v zvezku tudi povesti, kakor „Mrtvi ženin“ ali celo grozna: „Žena ni marala otrok“. Kdor one povesti še ni čital: Umrla teta hodi kot mora v obliki peteronogate pošastne mačke tlačit ubogega malega nečaka, kasneje se pa plazi kot javkajoče strašilo ponoči okrog hiše in doji kačo! Take storije sodijo kvečjemu v zbirko povesti o strahovih, kakor jih ima nemški knjižni trg zdaj vse polno.

Knjiga je opremljena skromno, primerno mali prodajni možnosti pri nas. Seveda tudi primerno temu vojnemu času, ko še papirja izlepa ni več dobiti. Če bi bili tolikšni, kakor Čehi, bi si založništvo pač ne bilo pomišljalo radi večje in lepše oblike ter radi podob v tribarvnem tisku. Ravno pravljicam je treba pestrih slik, kakor je njih vsebina pestra.

Ivan Vavpotič je s peresom narisal petnajst podob in naslovni list. Izbral si je za ta format gotovo najprimernejšo tehniko, ker risba, ki obstoji skoro le iz črt, se da v mali obliki še najčedneje tiskati. Vavpotič je risal s precej grobimi, energičnimi potezami, kakor bi posnemal starejši lesorez. Vavpotič je eden naših najboljših in umetnik ne samo na slovenskem obzorju. S svojim znanjem se lahko kosa z drugorodnimi slikarji dobrega in znanega imena. Tudi iz teh podobic gleda velika tehnična moč in gotovost oblikovanja. Ali reprodukcija je skvarila vse, kar se je skvariti dalo. Kriv je slabi papir — če ga posliniš, vidiš da je pivnik —, kriva je oblika malega abecednika in kriv je tisk sam. V tako majhni obliki je pač komaj mogoče napraviti čedne posnetke risb, ki so v izvorniku seveda mnogo večje. In da je mera polna, smo taki majhni reveži, da vsa naša tiskarska obrt še danes ne premore nobene oficine, ki bi se redoma pečala s tiskom podob, kaj še, da bi sami izdelovali klišeje. Naše tiskarne včasih celo najboljših klišejev

ne znajo čedno natisniti. To ni očitek, temveč le ugotovitev. Saj manjka tiskarnam, ker niso reprodukcijske oficine, seveda tudi potrebnih tiskarskih specialistov z dolgoletno osebno izkušnjo in osebnim čutom za vse imponderabilije, s katerimi je računati pri takem tiskanju. Vavpotič gotovo ni vesel teh posnetkov. Najhujša je podoba z zmajem na strani 30; vse je črnosivo zamazano v divji kaos. Vavpotič je delo baje prevzel o božiču 1916 in je risal najbrže premišljeno, poskušajoč to in ono. A ti posnetki bi mogli zapeljati človeka do mnenja, da je umetnik delal brez veselja in šele v zadnjem trenutku prilično vse skupaj nametal, samo da je bilo gotovo. In vendar je Vavpotič oprezen umetnik. Radi popolnosti pa nočem zamolčati, da so živali, ki grizejo večglavega zmaja na že omenjeni podobi, deloma v nasprotstvu z zoologijo in bi bil umetnik storil prav, če bi bil pogledal v Erjavca. Podobo na strani 38. je pa moral Vavpotič le res v neki naglici narisati, mislim. Drugače si ne morem razložiti male nesreče v perspektivi, ki se mu je pripetila z nogama princeze na desni strani podobe. Mislim, da se sme to pač povedati? Vavpotič ostane zato ravnostisti po vsej pravici visoko čislani umetnik. Humorist pa Vavpotič ni in kjer skuša biti dovtipen, čutim vedno, da mu je humor potekel iz razuma, kakor če se resen koncertni pevec - umetnik pri dobrodelni priredbi trudi s kupleti. En dovtip pa se mu je le posrečil in je izvrsten. Ta dovtip je na naslovnem listu. Milčinski je dal na vznožje tega lista napisati lepe besede, ki se bero kakor bi bile vklesane v kamen iz hudih časov, vzdian v staro cerkev, ali pa da so iz stare kronike: „V četrtem letu vojne — da bi bilo zadnje — in vojna zadnja!“ Tja je Vavpotič posadil dve prav majčkeni figurici, na desno in na levo tega lapidarnega vzdihljaja. Mirovni angelj se drevi za vojakom, ki se ozira nazaj ter beži na vrat na nos pred palmovo vejo, katero mu moli angelj nasproti kakor eksorcist sveti križ preganjanemu vragu. To je dobro, je umetniški humor

v par potezicah na najmanjšem prostoru.

No in sedaj Martin Krpan! O Levstikovi klasični povesti ni treba govoriti; če bi se količkaj z okusom dala prevesti na tuje jezike, morali bi napeti vse sile, da jo širni svet spozna. Pa dvomim o možnosti; zakaj tudi v slovanskih prevodih, dobrih prevodih, mora izgubiti svoj slovensko-kmečki kolorit.

Krpana imam v spominu še iz let, ko sta Fran Levstik in moj oče prijateljsko občevala. Ta za mladino in odrasle enako vžitna vesela opesnitev prav domačega junaškega motiva je bila že ob svojem rojstvu zrela za posebno izdajo s podobami. Sedaj jo imamo in naj bi ne bilo slovenske rodbine, ne Slovencev samecev, kjer bi ne imeli obnovljenega Krpana.

Založba (Nova založba v Ljubljani; tiskala Katoliška Tiskarna) je imela zelo srečno roko. Velikost in oblika sta za pravljično knjigo pravi, papir so našli dokaj dober. Posegli so pa tudi po risarju, ki je ravno za Krpana med našimi umetniki pač edino pravi. Henrik Smrekar po slikarski šolanosti daleko ne dosega Vavpotiča, pravzaprav je genijalen samouk, ki je z rutino mnogoletnega dela premagal toliko težkoč „umetniškega rokodelstva“, se toliko naučil pravilnega risanja, da smemo z mirnim srcem imenovati njegovih dvanajst risb za Krpana pošteno, resno umetniško delo in pravi kras za knjigo. Smrekar je s temi podobami prekosil samega sebe. In ostane naj, v svesti si mej svojih zmožnosti, za vedno pri grafiki, pri črni in barvasti risbi, tudi pri bakrorezu morda, katerega je že z uspehom poskušal. Vavpotiča smemo imenovati famoznega slikarja, ki suvereno ovladuje velike stvari, reprezentativni portret, velike pokrajinske slike in interjerje, stvari, za katere so oljnate barve; Smrekar ima pa svojo čisto posebno republiko, republiko umetniškega humorja, in tam je prvi ljudski komisar na vsem slovanskem umetniškem jugu. Nimajo ga ne Hrvati ne Srbi enakega. Če sem dionizijskega Henrika preje imenoval samouka, naj se torej to ne razumeva diletant.

Smrekar je tudi velik temperament vobče.

Temperamentnost je najvidnejši znak Krpanovih slik. Da jih je Smrekar risal *con amore*, kaže tudi okolnost, da je delo prevzel šele o vseh svetih 1917 in je takorekoč na mah dovršil. Bati bi se bilo, da bo Smrekar zašel preveč v karikaturu, kjer je povsem doma. A te podobe so risane ravno zadosti nepretirano, le tu in tam, iz potéz kakega obraza, iz pojmovanja vsega položaja, iz obnašanja tudi postranskih, štafažnih oseb mežika umetnikova veseljaška hudomušnost, njegova pereča ironija. Le natanko študiraj te podobe, in neštetokrat se boš zadovoljno namuznil Smrekarju v zahvalo.

Nekoliko pač mrgole te osebja polne podobe, in osredje ter ozadje tiščita včasih malo naprej, sta malce malo različna v tonu. A tudi tukaj je kriva v glavnem reprodukcija, klišeji sami in tisk. Ta je odgovoren tudi zato, da so podobe včasih nekam sajaste in nečiste. Vendar pa so posnetki neprimerno boljši od Vavpotičevih, že radi boljšega papirja in oblike. Zdi se mi, da bi bili še dosti boljši, če bi bili dali izvornike fotografirati skozi gostejšo mrežico; seveda, če bi znali tudi z dovoljnim čutom tiskati po finejših klišejih. Čas bi bil, da bi se naša samoodna civilizacija vendar že povzpela do lastne dobre in vsestranske oficine za ilustracijsko obrt, kakor jo imajo Čehi v tvrdki „Unie“.

Če sem omenil neugodnosti Smrekarjevih podob, sem moral to storiti že radi vestnosti. Naštete stvari so pa v primeri z vrlinami vendar malenkostne in ne bo ga menda človeka, ki bi Krpana po pregledu ne položil iz rok vzradoščen in hvaležen. Smrekar sam se je pač moral navdušiti ob tem naročilu. Podal je dvanajst vseskozi predelanih risb, vglobil se v posameznosti in zlasti v slog časa, katerega si je izbral.

In tu smo na točki, na kateri se bodo nazori morda ločili. Jaz pojdem z onimi, ki Smrekarju pritrjujejo, da si je izbral gotov slog in čas, in da si je izbral ravno čas baroke. Proti temu se da navesti, da

se gode take pripovesti, kakor Krpan, izven časa, da morajo ostati nedotaknjene po zgodovinskih pritisklinah. Ali kaj drugega je pravljico pripovedovati in pravljico risati.

Poslušalec pravljice ima le prav malo slike o podobi oseb in krajev ali pa celo nič; sledi le dogodkom in črpa poezijo iz pravljice. Fizični gledalec pa mora te osebe videti v resničnih oblikah in na gotovih krajih. Pravzaprav se nobene poezije ne dajo „ilustrirati“, ker more tudi najboljši umetnik narisati le nekaj konkretnega, kar ti pa veže predočevanje morda ravno drugače, nego je bilo tvoje lastno. Zato so boljši nemški književniki in tudi vpodabljaljoči umetniki že dostikrat oporekali „krasotni“ izdaji Goetheja, Schillerja in drugih, čeprav so podobe od Kaulbacha in enakovrednih slikarjev svoje dobe. Pri pesmih si pomagajo z alegorijami, ki pa včasih tudi vse pokvarijo; najboljše so še dekorativne vinjete, ki niso z vsebino pesmi v nobeni neposredni zvezi, nego izkušajo le dati sorodno občutje. Če se pa na to temeljno vprašanje ne oziramo, se moramo prilagoditi temu, da se pravljici in pripovedki poda določen slog in čas. Sicer sem ravno pri pravljicah na odru videl že razne klaverne poizkuse, prizor času odmakniti z mešanjem najrazličnejših noš ali celo s kostimiranjem posameznega igralca z oblačili raznih dob. Celo na boljših odrih. To naj bi bilo posebno zabavno in duhovito, zlasti če je enaka zmešnjava bila uveljavljena tudi še pri določitvi kulis. Taka mešanica pa žalibog ni rodila aritmetičnega sredka nadčasnosti, nego le surove brezokusnosti in je pokvarila vso igro.

Za Krpana jo bilo treba „starih časov“ Baroka je od nas ravno dosti daleč, da nam velja za stare čase. Smrekar jo je po mojem izvrstno pogodil, da je postavil Krpana ravno v to dobo, nekako v čas solčnega kralja Ludvika XIV. Pri Smrekarjevi bistroti in splošni izobrazbi sem prepričan, da je to storil prav z namenom. Treba je bilo v slikah pokazati ono nad vse komično nasprotje med srčno poštenim, zavestnim, a kraševsko zarobljenim kme-

tom Martinom Krpanom in med precioznim, v neštetihih predpisih stroge etikete se gibajočim in stopicajočim dvorjanstvom, katero ob vsej nesreči države od srca zaničuje preprostega rešitelja. Iz fiziognomij teh dvorjanov zre ona smešna „važnost“, ki je lastna otemnelim, skoro pošastnim podobam pradedov z alonžno lasuljo, visečim po fevdalnih graščinah. V sredi teh ljudi pa stoji ljubeznjivi, razumni in res hvaležni cesar Janez. Tukaj dodajam še sledečo opazko. Tudi Levstik je povest pravzaprav vsaj krajevno vezal. Govori o naših krajih in o Dunaju. S tem je dal vsebini mnogo več gorke krvi, nego če bi bil rekel, da je to bilo nekje v Deveti deželi. Ševeda ni ta Dunaj resnični Dunaj, ampak le izraz za mogočno cesarsko prestolico. Za našega kmeta, zlasti v prošlih časih, sta bila pojma cesar in Dunaj nerazdružljiva in daljnji Dunaj mu je bil sploh tip za vse, kar je cesarskega na svetu. Cesar na Dunaju, papež v Rimu. Da so še tuji cesarji na svetu, o tem si ni bil dosti na jasnem; le turški sultan mu je bil še nekaj posebnega.

Smrekar je ustvaril nad vse blesteč cesarski dvor. Z ljubeznijo se je polotil težavne in ne ravno prijetne naloge, biti „pristen“ do malenkosti, da le priklene na te liste vse razkošje. Ni bagateliziral arhitekture, kočij, zrcalnih okvirjev, dvornih hlevov, dvorne kovačnice in drugega. Tudi cesarska orožarna s starodavnimi oklepi in trofejami iz dobe vitezov je brezhibna. To vse je bilo potrebno. Ravno cesarski dvor ostaja pri čitanju Krpana precej meglen; važno ozadje je sicer, a ne razmišljaš, kakšno pravzaprav. Kakor že rečeno, bralec take stvari le bolj čuti, nego jih vidi. Sam sem vedno videl le Krpana, njegovo kobilico in za silo še Brdavsca, poslednjega kot nekakega velikanskega ljudožerca v razcapani obleki laškega razbojnika. No, Smrekar nam je napravil Brdavsca groznega Turčina, v prekrasni orientalski obleki. Tudi to je dobro. Brdavsca pravi o Krpanu: „Kmet je kmet; saj se ne zna bojevati, kakor gre junakom.“ Torej je Brdavsca pač stanovski človek, gospod. In ker je grozen, nevaren vsemu

civiliziranemu svetu, ni napačna misel, ga napraviti za pripadnika onega naroda, ki je bil doslej dedni sovražnik vsega evropejstva in krščanstva.

Bral sem zadnjič profesorja Funtka oceno o Smrekarjevem Krpanu v „Laibacher Zeitung“. Ima prav in nima prav. Res je Krpan še večji vžitek za odrasle, nego za mladino. Le odrasli razume celotno Levstikovo umetnost in ves njegov humor. Mladina vidi le stvarne dogodke, dvoboj, Krpanovo zaupanja vredno moč. Ali tudi to je za mladino zadosti; tudi pripoved sama, ki tiči v delu, je dovolj mikavna in lepa pravljica. Mogoče prof. Funtku ni znano, kakšno navdušenje vlada že med šolarji za Krpana. Saj ga najdeš po vseh berilih in znali smo ga skoro na pamet, predno še se je učitelj lepega dne domislil, da ga čitajmo v šoli. Tedaj pa je bila šolska soba kar začarana, bil nam je praznik. Tudi ne morem pritrditi, da bi bile Smrekarjeve podobe le za mladino. Za mladino so pač po stvarni vsebini, odrasel človek pa vživa na njih Smrekarjevo umetnost in njegove risarske domisleke, vse to, kar je Levstiku dodal iz svojega. Ko sem tanko knjigo podnevu pazno pregledal, vzel sem jo zvečer še s seboj v posteljo ter več nego poldrugo uro gledal te podobe. Umetnost vedno zanima in je vžitek, in risati umetniško tako, da tudi mladina in navaden človek podobe gledata z razumom, je še umetnost posebej. Kolikokrat prinašajo umetniški obzorniki posnetke ilustracij iz novih izdaj pravljic, risanih namenoma za deco, in mnogo je estotov, ki radi zbirajo pravljíčne knjige vseh jezikov radi umetniške risarske opreme. Umetnost je ena, sredstva različna. In v Smrekarjevih podobah tiči, kar sem že povdaril, dosti fines pojmovanja ter humorja, ki jih otrok niti opazil ne bo. Dve napaki, ki jih omenja Funtek, sem pa tudi takoj opazil. Jasno se mi zdi, da zagrabiš človeka, s katerim hočeš opletati po drugih, okrog pasu ali prsi, ne pa za noge. In pred cesarskim dvorcem leze Krpan iz kočije tako, kakor bi lezel vanjo in se od cesarja že poslavljal. Kretnja je tako karakteristična,

da se temu čutu ne ubraniš niti z izgovorom, da se je obširni Krpan moral na posebne načine izmotati iz premajhnega mu voza.

Naposled še Krpanova lastna oseba. Profesorju Funtku je predebel; meni pravzaprav tudi in nekoliko morda tudi prevelik. Seveda proti takemu dolgemu Brdavsusu ga mora že nekaj biti. Levstik je pa Smrekarja sam dovedel do tega, da nam ni narisal koščene kraševskega hrusta, nego zalitega. Minister Gregor svetuje cesarju, naj bi Krpana mesto umrlega Stehana napravil za dvornega norca. „Zvitorepec je; debel je; smešen tudi . . .“ tako povdarja minister. In zakaj ne bi Krpan mogel biti neznansko močan, pa še debel povrhu? Takih prikazni ne manjka med kmeti. Krpan je pa spadal tudi med ljudi požrešnega želodca, kar nam sam Levstik razodeva.

Da končam: Misel te izdaje je bila zelo srečna in izvedba tudi. Vsem pa se nikdar in nikoli ne da popolnoma vstreči. Če bi naše razmere ne bile tako beraške, bogataši pa ali stiskači ali premalo izobraženi, bi se bili našli novei za to, da bi bil Smrekar napravil akvarele za barvni tisk. Še tako se podobam pozna, da hrepene po barvah. *Dr. Miljutin Zarnik.*

Růžena Svobodová. Žena poznatemu slovstveniku, je S. sama odlična sodobna pisateljica. Njene zbrane spise ponatiskuje Česká grafická akc. společnost „Unie“ v Pragi v okusni opremi. Dvajsetorica zvezkov bo obsegala po večini romane, dalje povesti ter Dětské povídky poleg Italských listův. Svobodová riše najrajša in z največjim uspehom junakinje, ki nadkriljujejo po svojih zmožnostih in zahtevah okolico ter običajno podležejo v boju za svojo srečo. Njen slog je ritmično ubran in izbran, svež in slikovit, dogodki pa uravnovešeni, živahni in izvirni.

Obsežna knjiga Černi myslivci (lovci) je posvečena prijatelju pisatelju Macharju v zahvalo na poklonitvi „Rima“, kjer je dovtetne učil ceniti južno solnce, sijaj antične prosvete in pokazal podobo okrepljenega življenja, nosi podnaslov

„horské romány“, četudi med 11 črticami in zgodbami zaslužijo le nekatere ta naziv. Odigravajo se na Visokih gorah v Sumavi, kjer je imel bogat knez-duhoven, ljubitelj prirode in strasten strelec, stalno 12 črnih neženatih lovcev za pobočnike. Šele kadar je kateri revirnik umrl ali stopil v pokoj, se je smel najstarejši med njimi poročiti, a brž ga je nadomestil lep mladenič. Iz te zgodovinske naprave, iz lovskega celibata se razvijajo prevesno pričujoči konflikti. . . Uvodoma izvemo vzvalovano zgodovino prednikov princa Rudolfa, ki se radi nesrečne ljubezni in zastran nasledstvenih spletek posveti mašništvu, držeč se nato Spinozovih naukov o prostem človeku. Odpovedal se je posvetnemu fideikomisnemu posestvu, zato pa nastopil premoženje po cerkvenem knezu in živel ko moder poganski velmož. Sledi žaloigra krasotice, katero združi vis major svečeniške oblasti s kovačem pretepačem, dočim mora njen gizdalinski obletovalec vzeti nekdanjo ostavljeno izvoljenko. Potem čitamo, kako zaljubljenec ustrelil tujo ženo, zalotivši jo s tretjim na samoti . . . Za spremembo pride tedaj dušeslovno globok intermezzo divjega lovca . . . Turobna je historija deklice-nedotike, ki zgreši pamet . . . V Dětském raju vlada širok optimizem, dobršen del zavzemajo živali. Naslednja prigodba ovaja haut goût: nerazumljena soproga pobegne s hribov k židovskemu

miljonarju ter umrje ob dvojčkih novorojenčkih . . . Sladký večer, mestoma zaplenjen v političnih primesih, vsebuje kos življenjske modrosti: Sreča ne obstoji v gladnem hrepenenju in njega izpolnitvi, ampak v odpovedi! . . . Sveřepá Meluzina ponazoruje ko Theurietova Undina ali pa Goethejev Ribič tajnovito moč vode; v čudaškem značaju neobične rusalke tiči tožna tragika. Sklepna slika izzveni v obžalovanju, da je nehala doba spleena in ekscentričnosti; novo pokolenje nima več demonskih kril. — Na ta način so duša vsi raznoviti zbirki mladi črni lovci, nič manj pa ne žije in dije v njej pestra pokrajina, čisto tako kakor je v Hugojevi Notre Dame glavna oseba katedrala.

Prav čitna je nadalje ilustrirana knjižica Pokojný Dům, posvečena pokojnemu kritiku Šaldi, podroben opis vseh neznatnosti rodbinskega dejanja in nehanja v zatišju. To je ostrov blaženih, kjer čustveno bogati razumniki, slični rožam čutljivkam, živé pri vsej enoličnosti mnogotne trenutke. Slednji kamen, sleherna rastlinica, vsaka životinja jim je povod zanimanja in pozornosti, še tako nična stvar budi čustvo, v tem Tuskulanu se vse razume, vse odpušča. Človek postaja eno z vesoljno naravo: In smrti ni, jaz vidim le življenje, življenje večno vidim krog in krog!

Ant. Debeljak.

LISTEK.

Motiv Preradovičevega „Putnika“. Pač najbolj znana Preradovičeva pesem je njegov „Putnik“ (1844). V temni noči potrka potnik na okne bajte, proseč prenočišča. Starka pač odpre, a zavrne potnika, češ, da ima še za svojo deco komaj prostora. Ves obupan, obžaluje potnik, da je ostavil dom. Kar zapoje petelin, naznanjajoč bližnji dan. Radostno pozdravlja potnik

jutranjo stran, kjer leži njegova domovina.

Motiv takega potnika v dobi romantike ni redek. (Prim. Stoosovo pesem „Putnik domovini“ v Gajevi „Danici“ I. št. 4 ali Miladino pesem v Tylovem češkem romanu „Poslednji Čeh“). Izvir mu utegne biti v Chateaubriandovi povesti „Atali“, ki je bila kakor nekak signal ro-